

Datum 5 juli 2024

Onderwerp Besluit op uw Woo-verzoek

Behandeld door

Ons kenmerk Z24-3409 / D24-20855

Uw kenmerk -

Bijlagen 11 (exclusief bijlagenoverzicht)

Geachte

Op 15 april 2024 heeft u een verzoek op grond van de Wet open overheid (hierna: Woo) ingediend. In dit verzoek vraagt u – kortgezegd – om documenten die gaan over het monitoren van wolven in natuurgebieden op de Veluwe van Staatsbosbeheer over de periode 2013 tot en met de datum van uw verzoek. Ik heb u op 25 april 2024 een ontvangstbevestiging gestuurd. Op 7 mei heb ik u laten weten dat er meer tijd nodig was om uw verzoek te behandelen, aangezien het verzamelen van de door u gevraagde informatie langer duurde dan verwacht. Om die reden is de beslistermijn op basis van artikel 4.4, tweede lid, Woo met twee weken verlengd.

Besluit

Ik heb besloten om tegemoet te komen aan uw verzoek en 7 documenten deels openbaar te maken. In de bijlage bij dit besluit treft u de documenten en een overzicht aan. Voor de duidelijkheid zijn de bijlagen genummerd. De nummering op het overzicht komt overeen met de nummers op de documenten.

In de bijgevoegde stukken zijn bepaalde gegevens onleesbaar gemaakt. Voor de motivering verwijs ik u naar de overwegingen onder het kopje ‘Wat niet openbaar is gemaakt’. Per onleesbaar gemaakt onderdeel is zichtbaar op basis van welke wettelijke bepaling in de Woo de betreffende informatie niet openbaar wordt gemaakt. Het besluit en de documenten worden u niet alleen toegezonden, maar ook (in geanonimiseerde vorm) gepubliceerd op de website van Staatsbosbeheer, zodat het besluit en de bijbehorende documenten voor eenieder toegankelijk zijn.

Resultaten onderzoek

Voordat ik tot mijn besluit gekomen ben, heb uitgebreid onderzoek gedaan of Staatsbosbeheer de documenten heeft waarop uw informatieverzoek betrekking heeft. Ik heb hiervoor het (digitaal) archief, de systemen en de betrokken collega's geraadpleegd.

Ik heb 11 documenten gevonden.

Het moment waarop u uw verzoek heeft gedaan, heeft gevolgen voor de documenten waarnaar is gezocht. Een Woo-verzoek kan nooit gaan over documenten die na het opsturen van uw verzoek zijn geschreven.¹ Dit houdt in dat documenten die later zijn gemaakt dan de datum van uw verzoek, 15 april 2024, niet zijn meegenomen bij de behandeling van uw Woo-verzoek.

Bij de gevonden documenten waren ook derden betrokken. Deze derden zijn op grond van artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) per mail d.d. 4, 12 en 13 juni 2024 om een zienswijze gevraagd. U bent hiervan op de hoogte gesteld. Eén van de derde-belanghebbende heeft schriftelijk kenbaar gemaakt bedenkingen te hebben bij (een gedeelte van) de voorgenomen wijze van openbaarmaking. Ik heb de zienswijze van deze derde-belanghebbende in mijn beoordeling meegenomen. Onder het kopje '*Wat niet openbaar is gemaakt*' leest u wat deze bedenkingen zijn en wat deze zienswijze betekent voor het besluit.

Van de twee andere derde-belanghebbende heeft één aangegeven geen bezwaren te hebben bij de voorgenomen wijze van openbaarmaking. De andere derde-belanghebbenden heeft geen zienswijze ingediend en de gestelde termijn hiervoor ongebruikt laten verlopen.

Wat niet openbaar is gemaakt

Bedrijfs- en fabricagegegevens, art. 5.1, lid 1 sub c, Woo

Op grond van artikel 5.1, eerste lid, aanhef en sub c, maak ik geen bedrijfs- en fabricagegegevens openbaar wanneer deze gegevens door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk met de overheid zijn gedeeld. Op grond van vaste rechtspraak gaat het om gegevens waaruit feiten kunnen worden afgeleid met betrekking tot de (technische) bedrijfsvoering, het productieproces, afzet van producten of de kring van afnemers of leveranciers. Gegevens die gaan over de financiële bedrijfsvoering worden onder omstandigheden ook als bedrijfs- en fabricagegegevens gezien.

Eén van de derde-belanghebbenden heeft een beroep gedaan op deze grond en stelt dat een van de documenten 'is bedoeld als interne informatie voor direct betrokkenen en ook als zodanig met betrokkenen van de monitoring is gedeeld'. Mede op basis van deze grond vraagt de derde-belanghebbende dit document niet openbaar te maken. De openbaarmaking van informatie blijft enkel achterwege, op basis van deze uitzonderingsgrond, wanneer deze op een vertrouwelijke manier is verstrekt aan het bestuursorgaan. De vertrouwelijkheid kan bijvoorbeeld blijken uit een expliciete verklaring of wanneer de gegevens zijn verstrekt in een contact dat een onderneming redelijkerwijs als vertrouwelijk heeft mogen beschouwen.²

Het document waar het hier om gaat geeft op zichzelf geen blijk van een vertrouwelijk karakter, door bijvoorbeeld een expliciete verklaring. Noch is er een duidelijke aanleiding om aan te nemen dat dit document is verstrekt in een contact dat redelijkerwijs als vertrouwelijk te beschouwen is. Het enkele feit dat een document als een intern stuk bedoeld is, is niet voldoende om een vertrouwelijk karakter aan te nemen. Dit moet ergens uit af te leiden zijn. Gezien dat in dit geval niet aan de orde is, neem ik deze zienswijze niet over en acht ik deze uitzonderingsgrond niet van toepassing.

Concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens, art. 5.1, lid 2 sub f, Woo

Informatie over bedrijfs- en fabricagegegevens - die niet vertrouwelijk is verstrekt - wordt niet geopenbaard, als het belang van het beschermen van de gegevens zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan informatie die betrekking heeft op het fabricageproces of de strategie van een onderneming. Ook actuele offertes, aanbestedingen, bedrijfseconomische gegevens en andere concurrentiegevoelige gegevens kunnen vallen onder deze uitzonderingsgrond van artikel 5.1, lid 2 sub f, Woo. De hierboven genoemde derde-belanghebbende heeft verder gesteld dat er een document openbaar gemaakt wordt, waarin bedrijfsgevoelige en concurrentiegevoelige informatie staat.

¹ ECLI:NL:RVS:2015:623

² Bijlage bij *Kamerstukken I 2021/22, 33328, AB*, p. 86, ECLI:NL:RVS:2020:2555

Hoewel ik begrip heb voor het standpunt van de derde-belanghebbende, dient er voor het beroep op deze uitzonderingsgrond een belangenafweging gemaakt te worden. De vraag is of het eventuele negatieve effect op de concurrentiepositie van deze derde-belanghebbende zwaarder weegt dan het algemeen belang van openbaarheid van publieke informatie. In dit concrete geval vind ik dat het algemeen belang van openbaarheid zwaarder weegt dan dit individuele belang van deze derde-belanghebbende. Onvoldoende is gebleken dat dit document concurrentiegevoelige gegevens bevat, of dat deze gegevens de concurrentiepositie van dit bedrijf dusdanig in gevaar kunnen brengen dat dit het belang van openbaarheid overstijgt.

Bovendien is het desbetreffende document al eerder openbaar gemaakt. Die handeling kan niet meer ongedaan gemaakt worden. Ik neem de zienswijze dan ook niet over. Nu het stuk al openbaar is, zie ik ook reden, ondanks dat ik weet dat een belanghebbende bezwaar heeft tegen openbaarmaking, om de documenten uitgesteld te verstrekken.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, art. 5.1, lid 2 sub e, Woo

De documenten die vallen onder uw verzoek bevatten persoonsgegevens. Deze persoonsgegevens worden op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en sub e, Woo niet openbaargemaakt als het belang daarvan niet opweegt tegen het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. In de documenten staan o.a. namen, telefoonnummers en e-mailadressen. Van openbaarmaking hiervan wordt, in lijn met vaste rechtspraak, meestal afgezien.³ Namen van personen die in hun functie in de openbaarheid treden worden wel openbaar gemaakt.

Reeds openbaar

De Woo is niet van toepassing op documenten die al openbaar zijn.⁴ De documenten **Z24-3409 – 9, Z24-3409 – 10 en Z24-3409 – 11** zijn openbaar en online te raadplegen, deze zend ik u als tegemoetkoming toe.⁵

Verder is mij is bekend dat de provincie Gelderland ook een verzoek heeft behandeld over dit onderwerp. Zij hebben mij namelijk om een zienswijze gevraagd. Ik beschik wel over het besluit (Z24-3409 – 9) maar niet over de bij dit besluit openbaar gemaakte stukken en ik kan het besluit met de stukken ook niet online vinden.

Ik vermoed dat de verslagen van het afstemmingsoverleg over wolven op de Veluwe van 12 juli 2017 en 21 februari 2019 door de provincie Gelderland bij bovengenoemde besluit openbaar zijn gemaakt. Nu ik dit niet zeker weet, kies ik er voor om ook bij dit besluit deze verslagen openbaar te maken. U treft het verslag van 21 februari 2019 aan onder **Z24-3409 – 6** en dat van 12 juli 2017 onder **Z24-3409 – 8**.

Rechtsmiddelen

Indien u het met dit besluit niet eens bent, kunt u binnen zes weken na verzending van dit besluit schriftelijk bezwaar maken. Ook een andere belanghebbende kan tegen dit besluit bezwaar maken. Het bezwaarschrift kan worden gestuurd aan de Directeur Staatsbosbeheer, Postbus 2, 3800 AA Amersfoort. U kan uw bezwaarschrift ook per mail versturen naar info@staatsbosbeheer.nl. U wordt verzocht een afschrift van dit besluit bij het bezwaarschrift te voegen.

Een bezwaarschrift moet zijn ondertekend en bevat tenminste:

- uw naam en adres;

³ ECLI:NL:RVS:2018:321

⁴ ECLI:NL:RVS:2022:2055

⁵ Deels vindbaar op Z21-7860 / D22-26279 d.d. 7-11-2022 (<https://www.staatsbosbeheer.nl/contact/woo/woo-besluiten>) p. 596-593

- een datum;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- de redenen waarom u het niet eens bent met het besluit.

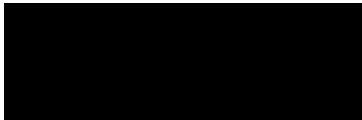
Het niet voldoen aan deze eisen kan leiden tot niet-ontvankelijkheid van het bezwaarschrift. Dat betekent dat uw bezwaar niet inhoudelijk wordt behandeld.

Een kopie van dit besluit zend ik aan de betrokken personen/organisaties.

Als u nog vragen hebt dan kunt u contact opnemen met [REDACTED] van de Afdeling Juridische Zaken via [REDACTED] of Woo@staatsbosbeheer.nl

Met vriendelijke groet,

de directeur Staatsbosbeheer, namens deze,

drs. B.A. Revis

directeur Terreinbeheer & Ontwikkeling

Z24-3409 - 1.pdf 1/2

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 30 oktober 2023 16:39
Aan: Info staatsbosbeheer.nl
Onderwerp: Z24-3409 RE: Monitoring wolf

Ik zou dit inderdaad voorleggen aan [redacted] volgens mij heeft hij het overzicht van alle monitoring die plaatsvindt. Al dan niet onder de paraplu van Wolven in Nederland of Zoogdiervereniging. Ik verwacht dat hij geen behoefte heeft aan meer monitoring door nog weer 'losse' mensen. Dus goed idee om deze meneer voor te stellen dat hij kijkt of WiN nog vrijwilligers nodig heeft. Apart onderzoek zal denk ik niet zo veel toevoegen.

Van: SBB Info staatsbosbeheer.nl <Info@staatsbosbeheer.nl>
Verzonden: woensdag 25 oktober 2023 14:24
Aan: [redacted]@staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: FW: Monitoring wolf

Hallo [redacted],

even een korte vraag.

Is het logisch om een verzoek tot monitoring wolf op Veluwe door te sturen naar het team, of kan ik daar zelf (negatief) op reageren dat we daar geen gebruik van maken?

[redacted]
Groet,
[redacted]

Van: [redacted]@outlook.com>
Verzonden: maandag 23 oktober 2023 17:16
Aan: SBB Info staatsbosbeheer.nl <Info@staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Re: Monitoring wolf

Beste [redacted]

Bedankt voor uw snelle reactie. Ik zal mijn vraag doorzetten naar WolvenInNederland. Deze organisatie heeft alleen verder geen invloed op bijvoorbeeld het plaatsen van Cameravallen en hier en daar van de daarvoor aangewezen paden afwijken, lijkt mij? Dat is ook vooral waarom ik jullie contacteer. Zover ik weet is dat niet gewenst. Alleen om een goed beeld te krijgen van waar de wolf zich allemaal bevindt zijn de wandelpaden niet overal geschikt door de recreatiedruk (dit gaat dan meteen gepaard met dat cameravallen ook niet veilig staan door de recreatie, helaas).

Met vriendelijke groet,

Van: SBB Info staatsbosbeheer.nl <Info@staatsbosbeheer.nl>
Verzonden: maandag 23 oktober 2023 03:03
Aan: [redacted]@outlook.com>
Onderwerp: RE: Monitoring wolf

Beste [redacted]

Bedankt voor je mailtje,

Z24-3409 - 1.pdf 2/2

Ik denk dat je je vraag het best kunt stellen aan Wolven in Nederland:

<https://www.wolvenin nederland.nl/>

of aan:

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/>

Met vriendelijke groet,

 J
medewerker communicatie

Staatsbosbeheer

team Media | afdeling Strategie & Communicatie

Locatie: Amersfoort

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
postbus 2 | 3800 AA | Amersfoort

Van: J <J@outlook.com>

Verzonden: zondag 22 oktober 2023 19:43

Aan: SBB Info staatsbosbeheer.nl <info@staatsbosbeheer.nl>

Onderwerp: Monitoring wolf

Beste,

Mijn naam is en ik ben derde jaars student Toegepaste Biologie op de Aeres Hogeschool in Almere.

 T
Tijdens mijn 22 jaar dat ik nu al veel op de Veluwe voor kom, heb ik natuurlijk ook de verschillen gezien die de wolf uitoefent op het overige wild. Dat interesseert mij enorm en ik ben mij nu al 3 jaar aan het focussen in het in kaart brengen van het leefgebied van de wolf in het Vierhouterbos en omstreken.

Mijn vraag aan jullie is of het mogelijk is, via jullie een monitoring project te starten waarbij ik de aanwezigheid van de wolf in kaart breng. Dit zou ik leuk vinden om te doen in de momenten dat ik op de Veluwe ben. Eventueel kan hier ook een gedragsonderzoek aan de pas komen naar de wolf zelf en het overige wild. Ik heb meerdere cameravallen die ik momenteel veel gebruikt heb voor boomarteronderzoek in het Noordhollands Duinreservaat

 T
De wolf en zijn invloed in Nederland interesseert mij enorm, en ik hoop via jullie contact dit te kunnen uitvoeren. Dit draagt naast de waardevolle ecologische kennis over de wolf ook bij aan mijn competentie ontwikkeling als onderzoeker/ecoloog en wil ik graag mijn contact met natuurbeheerders verbreden.

Met vriendelijke groet,

 J
Student Toegepaste Biologie

Temme, Alex

Van: [redacted] - Zoogdiervereniging <[redacted]@zoogdiervereniging.nl>
Verzonden: donderdag, 19 oktober 2023 14:48
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: Regels voor camera's op paden

Dankjewel voor je antwoord. Dat betekent dus dat we daarover afspraken maken met de boswachter.
groet

projectleider

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: [redacted] Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

woensdag is mijn vrije dag

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op:

<https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op di 26 sep 2023 om 15:54 schreef [redacted] <[\[redacted\]@staatsbosbeheer.nl](mailto:[redacted]@staatsbosbeheer.nl)>:

Hoi [redacted]

Ik heb dit nagevraagd bij mijn juridische collega's die over privacy gaan ([redacted] is boswachter ecologie). Het antwoord op je vraag is als volgt:

We hebben momenteel wel enkele concept beleidsstukken over verschillende vormen van inzet van camera's maar deze worden binnenkort herzien en streven is om uiteindelijk één allesomvattend camerabeleid op te stellen. Dus nog niets wat ik jullie kan toesturen.

Wel is het zo dat we in beginsel geen toestemming geven voor plaatsen van wildcamera's gericht op de paden, vanwege kans op opnames van bezoekers. Mocht dat essentieel zijn voor het beoogde onderzoek, dan kan de boswachter toestemming geven, maar dan is degene die ze plaatst zelf verantwoordelijk om er voor te zorgen dat ze aan alle regelgeving (AVG, Wpg e.d.) voldoen.

Inzetten voor opsporing is natuurlijk een totaal ander doel en kan alleen door instanties met opsporingsbevoegdheid. Wel kan politie beelden vorderen bij (vermoeden van) een strafbaar feit en dan vallen de beelden onder verantwoordelijkheid van de politie/het OM. Maar dat was volgens mij ook niet je vraag.

Hoop dat dit helpt.

Groet, [redacted]

Van: [redacted] - Zoogdiervereniging <[redacted]@zoogdiervereniging.nl>
Verzonden: maandag 11 september 2023 13:02
Aan: [redacted]@staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Re: Regels voor camera's op paden

Hoi [redacted]

ter info: ik hoor van mijn collega's dat jullie ecooloog [redacted] een juridische onderbouwing heeft geschreven waarom camera's wel langs openbare paden en wegen mogen hangen.m

groet

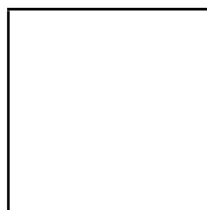
[redacted]

projectleider

Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen
Mobiel: [redacted] | Secretariaat: +31 247 410 500
Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

woensdag is mijn vrije dag

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op:

<https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Op di 29 aug 2023 om 16:23 schreef [redacted] - Zoogdiervereniging
<[redacted]@zoogdiervereniging.nl>:

Hoi [redacted]

[redacted]

Ik heb een vraag over de actieve monitoring van wolf.

Z24-3409 - 2.pdf 3/3

Op de Veluwe heeft een SBB boswachter aangegeven dat we geen camera's op de paden mogen richten (vanuit privacy overwegingen).

Dat zou betekenen dat we geen actieve monitoring kunnen uitvoeren. Daarom zou ik je graag willen vragen of het klopt dat er landelijke regels zijn bij SBB dat er geen camera's mogen worden gericht op paden.

Wij gaan er in de monitoring altijd vanuit dat we wel beelden van mensen op paden mogen maken, maar ze niet mogen gebruiken. Tenzij het is om door te geven aan politie of BOA's bij illegale activiteiten.

Ik hoor graag hoe SBB er landelijk in staat.

hartelijke groet

projectleider

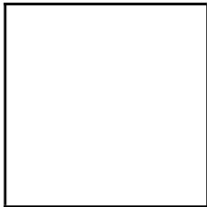
Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: - [redacted] Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

woensdag is mijn vrije dag

2022 het Jaar van de Eikelmuis is ten einde.

Kijk wat het heeft opgeleverd op:

<https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2022/eikelmuisresultatenzenderonderzoek>

en het compilatiefilmpje op <https://twitter.com/Zoogdierverenig/status/1608800391063572491>

Lees hier onze [Disclaimer](#)

Z24-3409 - 3.pdf

Temme, Alex

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 25 juli 2023 16:49
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Evaluatie wolf midden en noord veluwe

Dag [redacted]

Ik ga er vanuit dat jij naar de evaluatie gaat namens Staatsbosbeheer? Dan is het niet nodig dat ik ook ga. Wel fijn als je me de uitkomst kan toesturen tzt.

Groet, [redacted]

Van: [redacted]@zoogdiervereniging.nl>
Verzonden: dinsdag 25 juli 2023 11:59
Onderwerp: Evaluatie wolf midden en noord veluwe

Beste mensen,

Het is binnenkort weer tijd voor de jaarlijkse evaluatie van actieve monitoring wolf. Dit jaar komen beide territoria van Midden- en Noord-Veluwe bij elkaar om te reflecteren op de samenwerking, leerpunten, ontwikkelingen binnen het Wolvenmeldpunt en de wolven territoria.

Met deze mail nodig ik je graag uit om bij deze evaluatie aanwezig te zijn. Ik heb een aantal data voorgesteld via deze [datumprikket](#). De meeting zal live plaatsvinden in jullie omgeving. Als er een datum wordt geprikt, ontvangen jullie een mail van mij, inclusief locatie.

Bij vragen kan je mij mailen via dit e-mailadres. Ik zie je graag op de evaluatie.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zoogdiervereniging

Werkzaam op maandag, dinsdag, woensdag en donderdag

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen
Postbus 6531 | 6503 GA Nijmegen
Mobiel: [redacted] | Secretariaat: 024 - 741 0500
[Website](#) | [Twitter](#) | [Facebook](#) | [Instagram](#) | [LinkedIn](#)

Z24-3409 - 4.pdf

Van: [redacted]@zoogdiervereniging.nl>
Verzonden: vrijdag 22 juli 2022 15:34
Aan: [redacted]@glk.nl; [redacted]@rijksoverheid.nl; [redacted]@rijksoverheid.nl; [redacted]info@studiorwolverine.com; [redacted]@planet.nl; [redacted]@natuurmonumenten.nl; [redacted]@wur.nl; [redacted]@kroondomeinhetloo.nl; [redacted]@natuurmonumenten.nl; [redacted]@natuurmonumenten.nl; [redacted]@gelderland.nl; [redacted]@rijksoverheid.nl

Onderwerp: Evaluatie actieve monitoring wolf op de Veluwe

Beste,

Hierbij stuur ik de uitnodiging voor de evaluatie van de actieve monitoring van wolf op de Veluwe. Eens per jaar wordt per gebied de actieve monitoring geëvalueerd. Graag bespreken wij daarin hoe de monitoring nu loopt, kijken we met elkaar of de doelen worden behaald en welke afspraken er gemaakt kunnen worden om de monitoring goed lopend te houden. Tijdens de evaluatie zal de monitoring per territorium worden besproken. Een concrete agenda zal nog worden opgesteld en worden nagestuurd.

Een locatie voor de evaluatie wordt nog gezocht en zal later worden gecommuniceerd.

Ik heb begin september een aantal datums gekozen met opties voor het einde van de middag en begin van de avond.

Via onderstaande datumprikker kan de beschikbaarheid worden opgegeven:

<https://datumprikker.nl/pzxicukpctigg4ug>

Hopelijk tot dan!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Coördinator actieve monitoring wolf
Projectleider

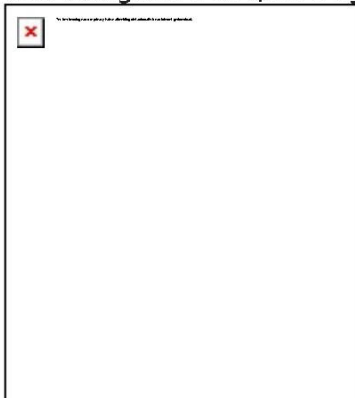
Zoogdiervereniging/Dutch Mammal Society

Toernooiveld 1 | 6525 ED Nijmegen

Mobiel: [redacted] Secretariaat: +31 247 410 500

Website: www.zoogdiervereniging.nl | Twitter: @zoogdierverenig

Werkdagen: Ma t/m Vrij

[redacted] J

Van: [redacted] J @ark.eu>
Verzonden: woensdag 2 februari 2022 12:40
Aan: [redacted] J
Onderwerp: monitoren van afschot ter plekke op mogelijk aasetgedrag

Dag [redacted] J,

Tijdens het laatste WiN-overleg kwam ter sprake dat er verhalen zijn van wildbeheerders die op de Veluwe hebben waargenomen dat er A. door wolven gereageerd zou worden op geweschoten B. dat door wolven ontweidseel wordt opgegeten (dit is wel vreemd omdat dit wordt vermeden bij een wilde prooi) C. dat er nieuwsgierig gedrag werd vertoond. Dit laatste kan natuurlijk en hoeft dan nog niet zo te zijn dat het als benaderend gedrag gezien kan worden.

Betreft verhalen uit het veld die niet onderbouwd zijn met beeldmateriaal. Tegelijkertijd doen ze wel de ronde en is het goed om hier gevolg aan te geven, zodat we leren.

In 2019 zijn we vanuit ARK en WUR in samenwerking met terreinbeheerders locaties die bekend staan als valwildplekken gaan monitoren op mogelijk aasetend gedrag van wolven. Dit om inzicht te krijgen in welke mate aas wordt benut. Dat gezien kan worden als natuurlijke overlevingsstrategie van grote predatoren indien dit sporadisch voorkomt. Een predator als de wolf zal namelijk de voorkeur geven aan het zelf bemachtigen van prooi en heeft daarbij een rol van aasleverancier.

De eerste resultaten laten zien dat aaseten op deze locaties zeer sporadisch voorkomt. Dit werken we uit in een artikel in Zoogdier. Wat ontbreekt in deze monitoring is in welke mate afschot dat op de plek blijft liggen wordt benut? daar weten we eigenlijk nog niet zo veel van. Weliswaar doen we daar nu met het ravenzenderonderzoek ervaring mee. Deze dieren weten de locaties haarfijn te vinden. Nu wordt daar soms een cameraval bij geplaatst als we ringen willen aflezen en gedrag observeren.

Wat een voorstel zou kunnen zijn is dat we gedurende een jaar (?) met (4?) faunabeheerders bij Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer een cameraval (met korte instructie) direct plaatsen bij afschot dat blijft liggen en door hun zelf wordt opgehaald. Deze beelden kunnen onder embargo door onze studenten worden verwerkt. Ik hoor graag of jullie dit een goed idee lijkt?

Met een aantal beheerders hebben we geregeld contact en kunnen we het ook afstemmen. Even bekijken wellicht wat de makkelijkste route is.

Groeten,

[redacted] J

Aanjagers van wilde natuur

[redacted] J

(vrijdag is mijn vrije dag)

M [redacted] J

Z24-3409 - 5.pdf 2/2

E @ark.eu

Molenveldlaan 43
6523 RJ Nijmegen

www.ark.eu / www.dooddoetleven.nl / www.wolveninnederland.nl / www.wildvanvlinders.nl

Het werk van ARK wordt mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij.

Monitoringsoverleg wolven Noord Veluwe

20/2/2019, BC Nunspeet

Aanwezig: [redacted] (WIN), [redacted] (Rijksvastgoed/Defensie), [redacted] (GLK), [redacted] (NM), [redacted] (FBE Gelderland), [redacted] (Nunspeet), [redacted] (SBB), [redacted] (Kroondomein), [redacted] (SBB), [redacted] (SBB), [redacted] (SBB), [redacted] (WENR), [redacted] (SBB), [redacted] (GLK), [redacted] (Nunspeet), [redacted] (Provincie, vrz en not.) Afmelding van [redacted] (Welna/Tongeren) en [redacted] (Ark).

Korte weergave van de het besprokene:

- Gemeente Nunspeet heeft veel vragen beantwoord, er zijn ook zorgen bij burgers. Vragen mogen ook worden doorgeleid naar WIN, ook daar en bij de terreinbeheerders komen veel vragen binnen;
- Voorstel spreekt aan om ieder kwartaal de monitoringsresultaten te delen, [redacted] coördineert de wolvenmonitoring op de Noord Veluwe;
- Aantal waarnemingen is nu op een niveau dat niet alles meer onderzocht of met elkaar gedeeld hoeft te worden;
- Volgorde en zorgvuldigheid bij communicatie over nieuws moet beter, terreineigenaren en beheerders eerder en beter betrekken; Dus woordvoering afstemmen, nu onverwacht al nieuws over definitieve vestiging en mannetjeswolf in 1 bericht;
- Dit voorjaar is er nog ruimte voor een opleiding wolvensporen, meer info bij [redacted];
- Schaapskuddebescherming op de Veluwe met voorrang aandacht geven. Wolfencing en Vereniging het Edelhert kunnen mogelijk een rol spelen, nadruk op nachtelijke bescherming, eerste contacten zijn gelegd. Provincie heeft ook contact gelegd met LTO om met de schapenhouders een strategie te bepalen;
- Meer camera's bijvoorbeeld op ecoducten zouden inzicht kunnen vergroten, wat kan de provincie bijdragen? Voor WIN mag nadruk liggen op keutelonderzoek aangevuld met gericht camerawerk;
- Kroondomein en Defensie doen monitoring zelf. GLK is ook aangehaakt maar provincie geeft GLK in overweging om ook de eigen mensen in te zetten voor monitoring;
- Ecologische monitoring behoeft nadere uitdieping, als je dat goed en wetenschappelijk verantwoord zou willen dan vergeet dat veel, dan moet vooraf helder zijn wat het onderzoeksdoel is. Zenderstudie is een mogelijkheid, ook aansluiting bij onderzoek via FBE naar graasdrukmeting hoefdieren is genoemd;
- Informeren bezoekers terreinen, NM gebruikt een folder die met WIN is gemaakt. Er is dus (nog) geen informatiebord of anderszins van de gezamenlijke eigenaren, het is ook de vraag of bebording ter plaatse verstandig is. Zal worden meegenomen als aspect in gebiedsproces, provincie laat zich daarbij adviseren;
- Nadenken over gericht toezicht op wolventoerisme, ga er van uit dat ook commerciële activiteiten worden ontwikkeld, wolven excursies. Betrek de wolf in het lopende gesprek over recreatiezoneringsplan Veluwe, een goed padenplan is essentieel;
- Ten aanzien van het nog te nemen aanwijzingsbesluit door de provincies een aantal tips uit de monitoringsgroep; Door niet toegankelijke gebieden kan er sprake zijn van enig waarnemingseffect. Hou rekening met hogere ree-dichtheid aan buitenrand bosgebieden Veluwe. Er zijn argumenten voor en tegen een ruime begrenzing van het gebied. De werkgroep wenst de provincie veel wijsheid bij de aanwijzing;
- Over de terugkeer van de wolf naar Nederland wordt een bioscoopnatuurfilm gemaakt door [redacted]. Zoals het er nu naar uitziet krijgt de Veluwe een prominente plek in de film, beelden over volgende stadia zijn zeer welkom, [redacted] is contactpersoon voor [redacted];
- Een volgend overleg wordt bepaald aan de hand van de ontwikkelingen, naar verwachting april-mei.

Z24-3409 - 7.pdf 1/2

Van : fauna coördinator / verbindingsofficier ;)

Aan : alle betrokkenen

Onderwerp : afgesproken regels, *m.b.t de Wolven monitoring.*

- **Vergunning aanvraag m.b.t : monitoring, film, Fotoreportage (langdurig) onderzoek naar prooi benutting van Wolf in welke vorm dan ook.**

De vergunning aanvraag komt binnen bij de Boswachter ecologie (monitoring) of film/foto reportage (Boswachter publiek) van het betreffende gebied. Hij / Zij communiceert dit met de Beheerder, Faunabeheerder en Boswachter ecologie / voorlichting. Deze geven een advies aan de teamleider. De teamleider van het betreffende gebied neemt een bindend besluit. Om goed overzicht te kunnen houden wordt de fauna coördinator altijd in de cc meegenomen. Bij informele benadering in het veld, telefoon of mail altijd door verwijzen naar het afspraken protocol "de lijn"

- **Communicatie extern.**

Dit is een verantwoordelijkheid voor [REDACTED] Deze stemmen af met provincie. Indien nodig haalt men intern de informatie binnen.

- **Wisent gebied.**

Een bezoek aan het wisent gebied binnen de vastgestelde regels/ afspraken is altijd bekend en afgestemd met boswachter ecologie, boswachter beheer , boswachter fauna beheer / Boa en boswachter publiek *beheer app groep.*

Niet bekend is GEEN bezoek.

- Een bezoek aan de knekelplaats vindt alleen plaats als dit bekend is bij de beheer app groep midden. [REDACTED] Alleen de boswachter fauna beheer mag hier karkassen neer leggen.
- Alle nieuwe vergunning aanvragen / verlengingen in het wisent gebied komen binnen bij de Boswachter ecologie (monitoring) of film/foto reportage (Boswachter publiek) van het betreffende gebied. Hij / Zij communiceert dit met de beheerder, Faunabeheerder en Boswachter en ecologie / voorlichting indien nodig afstemming extern. Deze geven een advies aan de teamleider. *De teamleider van het betreffende gebied neemt een bindend besluit*
- **Belangrijke regels :**
Als er buiten de reguliere tijd en e.v.t buiten de paden moet worden gewerkt op wat voor manier dan ook, is de Faunabeheerder **ALTIJD** op de hoogte, dit heeft alles te maken met **veiligheid**. Dit moet goed in de vergunning geregeld worden.

Wanneer iemand zich niet aan de regels van de vergunningen voorwaarden houdt, wordt dit direct aan de boswachter beheer gemeld hij stemt e.v.t af met de teamleider er worden er e.v.t maatregelen genomen.

Komen er meerdere verzoeken binnen dan maakt het betreffende beheerteam een afweging en legt dit voor aan de betreffende teamleider, deze zorgt voor de prioritering mede op advies v.h beheerteam.

Afschrift van de vergunning (de voorwaarde) is bij een ieder bekend.

Camera's die niet bekend zijn en niet geregistreerd worden weggehaald. Op de plek blijft een kaartje achter waar de info over de camera te verkrijgen is.

De camera's die door de zoogdiervereniging worden opgehangen in onze terreinen m.b.t de wolven monitoring.

Dit gebeurt altijd in afstemming met de boswachter ecologie. De plaats waar de camera hangt is via een locatie kaart bekend bij het beheer team : Boswachter faunabeheer , boswachter beheer en boswachter ecologie, boswachter publiek en de betreffende boa's .

Een actuele kaart en de camerakaart actueel houden is de verantwoordelijkheid van boswachter ecologie. We gaan hier natuurlijk vertrouwelijk mee om.

Bezoek pers voor interview of foto is een verantwoordelijkheid van de boswachter publiek in afstemming me voorlichting, hij/zij schat in of de faunabeheerder ook in kennis gesteld moet worden.

Verder gelden natuurlijk de basis regels vanuit de vergunning verlening.

Z24-3409 - 7.pdf 2/2

Ik ga er vanuit dat eenieder zich aan de afspraken houdt. Als dit goed loopt gaan de zaken vanzelf soepel is mijn ervaring

Ikzelf ga de afspraken in een ieders belang bewaken. Gaan er zaken mis, of lopen zaken toch niet zoals afgesproken, graag terugkoppeling !

De Wolf gaat zeer veel impact krijgen op de Veluwe in vele vormen. Dit vraagt een strakke regie.

Nogmaals deze afstemmings regels zijn in ieders belang !

Een goede discipline is het succes woord voor eenieder en zeker voor de Wolf

Met vriendelijke groet

Wolven in Nederland Afstemmingsoverleg groep Veluwe o.a. monitoring

12 juli 2017

Aanwezig: [redacted] (prv. Gelderland), [redacted] (NM/WiN), [redacted] (FBE Gelderland), [redacted] (FBE Gelderland), [redacted] (Rijksvastgoedbedrijf-Defensie/WiN), [redacted] (SBB), [redacted] (WiN), [redacted] (WiN), [redacted] (gemeente Nunspeet), [redacted] (SBB), [redacted] (Landgoed Welna en Landgoed Tongeren)

Verhinderd: [redacted] (VWV/FBE), [redacted] (Kroondomein het Loo), [redacted] (BIJ12 Faunafonds)

Verslag nav agenda:

Aanleiding (waarneming wolf, laatste stavaza)

Tbo's overtuigen van belang samenwerking; afstemming wel/niet communicatie; gevoelige locaties alleen in overleg naar buiten; melding uitgezooemd in de media. Bijvoorbeeld "wolf op de Veluwe" (niet locatie specifiek)

Toelichting kroondomeinen: verkennend onderzoek zou kunnen; zelf cameravallen plaatsen doen we niet, enkele beheerders doen dit privé; beheerders hebben opleiding Lunebergerheide (?) gevolgd en zouden actief kunnen speuren naar keutels.

[redacted] cameravalbeelden op ecducten rond de Veluwe worden momenteel geanalyseerd. Heeft al leuke melding van 2e goudjakhals opgeleverd.

Korte uitleg van wolvendraaiboek (wie-doet-wat)

Toelichting [redacted]

-Bestaand Operationeel draaiboek wolf fase 1 <https://www.bij12.nl/assets/Operationeel-draaiboek-wolf-fase-1.pdf>

-Werkgroep Lupus (IPO) → start schrijven Wolvenplan NL (fase 2-4)

-Startbijeenkomst stakeholders (incl. groep Veluwe) → concept wordt deze week voorgelegd

11

Preventieteam (ter voorkoming van terugkerende zwerfende wolf) komt nog niet in draaiboek voor. Zou een aanvulling zijn.

Met LTO om de tafel: definitie bepalen van "directe" schade

[redacted] toegankelijkheid Veluwe voor wild is van belang (bijv. ecducten)

[redacted] NM denkt bij jaarrond gescheperde kudde aan kralen (duurzamer). Veluwe is gedeeltelijk drukbegrazing/ gescheperde kudde.

korte uitleg ecologie van wolven en sporen van wolven in het veld

<https://www.wolvenin nederland.nl/de-wolf>

Vragen tussendoor

In principe gaat de overheid ervanuit geen extra maatregelen. De wolf past zich aan. Mogelijke uitzondering hierop is rekening houden met dichtheden wegennetwerk NL. Uit ervaring weten we dat type wegen (Bundesstrasse) een grote impact kunnen hebben op populaties. Met name juveniele/subadulte dieren als verkeersslachtoffer in Duitsland.

Wat kunnen we aan veldonderzoek doen?

nav melding wolven op de Veluwe: vraag aan TBO's hoe kijken jullie hiernaar? Wat is nodig?

Gemeente Nunspeet: hoe presenteren aan college B&W? Ondersteunen met input (Draaiboek, onderbouwen met feiten)

Particulier TBO: informeren aandeelhouders/wildbeheerders met nieuwsbrief

Grofwildcursus IPC → uitbreiden met onderdeel wolf/goudjakhals

SBB: aanwezigheid wolf positief. Geen reden aanpassing beleid. Wel mobiliseren meldingen zichtmeldingen. Investeren in doelgroep (lezing?). Afstemming monitoring vrij eenvoudig te regelen.

Rijksvastgoedbeheer: geen negatieve aspecten. Welkom wolf. Intern gestart met stappenplan binnen Defensie. Waar kan ik terecht met vragen/waarnemingen?
→ plaatsen cameravallen ASK Oldebroek is mogelijk. Beelden controleren vereist veel tijd. Nadenken over deze stap.

NM: positief richting komst wolf. Benieuwd naar mogelijke effecten (o.a. bosverjonging). Ontwikkeling stappenplan "hoe omgaan met waarneming".

"handelingsprotocol wolf" landschap Overijssel deze beschrijft hoe te handelen?

Actie check LO. Indien akkoord rondsturen?

Actie ALLEN: laagdrempelige stap vanuit TBO's naar kleine groep WiN + afstemming (interne) communicatie. We spreken af direct met elkaar te communiceren.

Vanuit TBO's ruimte om naar eigen inzicht cameravallen te benutten.

Actie WIN: opnemen contacten en rondsturen contactenlijst

Spoor actieve monitoring mbv bestaande instrumenten (NEM) ingang zetten (**actie provincie**)

Mogelijke aanpassingen tav schaapskuddes en hondenlosloopgebieden

twee thema's voorleggen om over na te denken: hondenlosloopgebied icm territoriale wolf en schaapskuddes.

Platform bieden voor communicatie

Omgang met pers

SBB: afgestemd om voorlichting af te stemmen met WiN

Communicatie naar buiten vindt plaats in afstemming met betreffende terreinbeheerder.

[Redacted]

Beste [Redacted],

Wij verstrekken hierbij gedeeltelijk de door u gevraagde informatie over de wolven in Nederland.

Inventarislijst

Op basis van uw verzoek zijn diverse documenten aangetroffen. Deze documenten zijn opgenomen in een inventarislijst, die als bijlage bij dit besluit is gevoegd.

De documenten die reeds openbaar zijn vallen niet onder de reikwijdte van de Wob. In de inventarislijst is aangegeven welke documenten reeds openbaar zijn.

Motivering

Bij de openbaarmaking van de gevraagde informatie gelden een aantal uitzonderingen en beperkingen. Deze informatie wordt geheel of gedeeltelijk niet openbaar gemaakt.

Het gaat hierbij om persoonsgegevens, zoals naam, adres en telefoonnummers van personen die geen publieke functie bekleden. Deze gegevens worden onleesbaar gemaakt vanwege de privacy en zijn weggelakt zonder code. Ook gegevens die herleidbaar zijn tot een persoon worden onleesbaar gemaakt. In dit geval gaat het om functieomschrijvingen, adressen en de kadastrale gegevens. Openbaarmaking van deze gegevens zou de persoonlijke levenssfeer kunnen aantasten.

De passages en documenten die zijn aangemerkt met code 11 worden niet verstrekt, omdat dit opvattingen, voorstellen, aanbevelingen, argumenten of conclusies van een of meer personen zijn over een bestuurlijke aangelegenheid. Het is belangrijk dat ambtenaren van gedachten kunnen wisselen over bestuurlijke aangelegenheden, daarom wordt deze informatie niet verstrekt. Daarnaast is de informatie die geen betrekking heeft op het thema wolven in Nederland onleesbaar gemaakt. Deze passages zijn te herkennen aan code 13.

Verder bevinden zich onder de gevraagde informatie exacte gegevens over vindplaatsen (waaronder coördinaten en vindplaatsomschrijvingen). De gegevens die zijn aangemerkt met code 15 worden niet verstrekt, omdat deze informatie ertoe kan leiden dat de vindlocaties worden aangetast door menselijke invloed. Dit zou nader onderzoek en de gezondheid van de dieren ernstig kunnen belemmeren. Ook gaat het om vertrouwelijk meegedeelde bedrijfs- en fabricagegegevens die inzicht geven in de financiële bedrijfsvoering. Deze documenten zijn verstrekt in het kader van een offerteaanvraag aan De Zoogdiervereniging. In enkele documenten zijn de uurtarieven en de gegevens waaruit de uurtarieven kunnen worden afgeleid onleesbaar gemaakt. Dit is aangegeven met code 3.

Verstrekken informatie

Wij hebben de gevraagde informatie voorgelegd aan belanghebbenden. Zij hebben aangegeven geen bezwaar te hebben tegen deze wijze van openbaarmaking. Daarom kunnen wij u de informatie direct verstrekken. Deze informatie wordt openbaar gemaakt door middel van publicatie op onze website: www.gelderland.nl/Wet-openbaarheid-bestuur.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met [REDACTED] van de afdeling Bestuurlijk Juridische Zaken .

Wilt u het zaaknummer gebruiken wanneer u contact met ons opneemt?

Datum

3 februari 2020

Zaaknummer

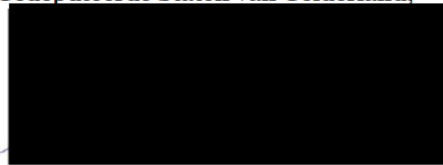
2019-010045

Blad

3 van 3

Deze vindt u boven aan deze brief.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

George Meurders
Teammanager Bestuurlijk Juridische Zaken

Toepasselijke wetsartikelen:

artikelen 6, 10 en 11 Wet openbaarheid van bestuur

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit bezwaar maken. Richt uw bezwaarschrift aan: Gedeputeerde Staten, secretariaat Commissie rechtsbescherming, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem. Graag 'bezwaarschrift' vermelden op de envelop en op de brief. Meer informatie vindt u op www.gelderland.nl/bezwaar en bij het Provincieloket 026 359 99 99.

Als u een bezwaarschrift indient, kunt u bij de rechter een verzoek indienen voor een voorlopige voorziening. Zie www.rechtspraak.nl.

Monitoringsoverleg wolven Noord en Midden Veluwe
10/07/2019, Provinciehuis Arnhem

Aanwezig: Art. 5.1. lid 2 (ZV/Wolvenmeldpunt), Art. 5.1. lid 2 Rijksvastgoed/Defensie), Art. 5.1. lid (NM) Art. 5.1. lid 2 FBE Gelderland), Art. 5.1. lid 2 (Kroondomein), Art. 5.1. lid 2 sub (SBB), Art. 5.1. (SBB), Art. 5.1. lid 2 sub (ZV/Wolvenmeldpunt), Art. 5.1. lid (Ark/Wolvenmeldpunt), Art. 5.1. (Studio Wolverine/Wolvenmeldpunt), Art. 5.1. lid 2 sub (Provincie, vrz en not.)

I.v.m. de relatief korte termijn kon niet iedereen aanwezig zijn. Korte weergave van de het besprokene:

Terugblik en algemene beschouwingen:

- Er is veel op gang gekomen, een gedeelde communicatiestrategie en het kweken van draagvlak hebben nog aandacht nodig. Inhoudelijk zijn er ook nog wensen zoals prooidieranalyse in de uitwerpselen. Maatschappelijke opvattingen kunnen wijzigen en het zou goed zijn dit te monitoren [niet besproken maar LNV pakt dit ook op n.a.v. een aangenomen motie].
- Zonering van wegen en paden is een goede maatregel om rust te geven, gedeeld beeld is dat dit dan niet alleen voor de wolf is maar past binnen reeds breder ingestoken voornemen om hier aan te werken. Vooral mountainbike routes zijn de laatste 10 jaar in omvang gegroeid en zouden naar de huidige inzichten de verstoringstoets wel eens niet kunnen doorstaan.
- Aan de andere kant heeft de wolf zelf zijn plek gekozen, daarbij hoort ook kijken hoe het zich ontwikkelt en waar nodig toezicht opvoeren. De terreinbeheerders houden er rekening mee dat het de komende zomer weer druk wordt met toeristen.
- Kunnen we de geïnteresseerde burger informatie bieden? Infoborden? Krijgt niet direct uitwerking, wat wel gebeurt is dat er een wolvententoonstelling komt in het bezoekerscentrum Nunspeet. Ook is inmiddels de 2^e druk van de informatiefolder gereed (nu met SBB).
- Er zijn noodsets met preventieve maatregelen beschikbaar. NM/ARK/WolfFencing bespreken nog met de provincie of en hoe hier ook nog meer in kan worden gedaan, bijvoorbeeld door inzet vrijwilligers.

Voortgang monitoring:

- De intensiteit van het zoeken naar sporen en keutels is wat afgenomen. In de zomer wordt door de wolven ook minder actief gemarkeerd. Focus kan nu liggen op prooidieren.
- Afspraak was en is om Art. centraal te laten staan bij de monitoring op de Noord Veluwe. Art. is ter vergadering aangewezen als coördinator voor de Midden Veluwe. De coördinator geeft aan of het exemplaar geschikt is om te verzamelen en Art. 5.1. lid 2 stemt af met de melder of een van hen langs komt of dat de melder dit zelf doet. Bij twijfel over het sample wordt door Art. 5.1. lid 2 contact opgenomen met de validatoren. Afhankelijk van de mogelijkheid om een snel transport naar Wageningen te regelen, kan het sample tijdelijk ingevroren of in de koeling bewaard worden. Voor de juiste afhandeling is het volledig invullen van het formulier zeer belangrijk. Een sample is onbruikbaar als bijvoorbeeld coördinaten niet vermeld zijn. Door het verzamelen van DNA materiaal via de coördinatoren te laten lopen houden we overzicht van wat er verzameld wordt en kunnen we de kwaliteit van het sample borgen. Ook als mensen van Alterra zelfstandig een sample verzamelen is het belangrijk om hiervan op de hoogte gebracht te worden.

Wolvencommissie:

- De commissie heeft een eerste informatieavond gehad in Epe op 25 juni. Beeld van die avond is dat de grote groep (van daar aanwezigen) nog niet toe is aan het nemen van maatregelen. Overwogen wordt nu eerst de koplopers te helpen en van daaruit verder te bouwen. Ook onderzoekt de commissie hoe zij het best met de verschillende doelgroepen om tafel komt.

Z24-3409 - 10.pdf 2/2

- Er ligt een aanbod van ARK en Natuurmonumenten om met WolfFencing een noodpakket op te tuigen. De provincie heeft zelf ook al materialen achter de hand. Advies vanuit de groep is om bij de schapenhouders mensen aan de keukentafel te krijgen die zelf goed thuis zijn in de sector.

Actieve monitoring:

- Zie bijgevoegde presentatie van **Art. 5.1. lid 2**. De provincie heeft geld vrijgemaakt voor wildcamera's om de gevestigde wolven te kunnen volgen. Aan de terreinbeheerders/eigenaars is gevraagd na te denken wat op de terreinen mogelijk is. Ook is gevraagd om individueel te reageren richting **Art. 5.1. lid 2** om afspraken te maken over de concrete invulling van de actieve monitoring.

Rondvraag:

- Vanuit "Dood doet leven" heeft **Art.** ook een aantal no-glow camera's in de aanbieding om eventueel bij kadavers te plaatsen. Ook is ondersteuning hierbij mogelijk.
- Er is veel belangstelling om filmbeelden te maken. Rust bieden aan de dieren staat echter voorop.

Studio WOLVERINE **Wolf monitoring op de Veluwe** Zoogdier vereniging

Art. 5.1 lid 1
Art. 5.1 lid 1
Art. 5.1 lid 1
zoogdiervereniging.nl

Art. 5.1 lid 1
specialist roofdieren
info@studowolverine.com

1

Studio WOLVERINE **Monitoring tot nu toe** Zoogdier vereniging

Ad hoc / weinig strategie

- Hoeveel keutels?
- Wanneer DNA?
- Wanneer prooidieranalyse?

Zoveel mogelijk volgens Midden-Europees protocol

- Toepasbaar voor Nederland?
- Welke keuzes zijn daar gemaakt?
- Welke keuzes maakt Nederland?
- Wat doe je wanneer?

2

Studio WOLVERINE **Monitoring wolf in Nederland** Zoogdier vereniging

2 opdrachten, beiden startend juni 2019

Via IPO / BIJ12: Monitoringsstandaard wolf Nederland

- Basis is Duitse standaard
- Aanpassing op Nederlandse situatie
- In werking vanaf volgend wolvenjaar (april 2020)

Via Prov Gelderland: Monitoringsaanpak Veluwe 2019

- Direct handen uit de mouwen
- Coördinatie via Wolvenmeldpunt
- Uitvoering in veld op wens van terreinbeheerder

3

3

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Fase 1: schrijven van aanpak actieve monitoring

Doel is inzicht krijgen in:

- Kwantiteit (aantal dieren)
- Status van kwantiteit (vestiging / zwervend)
- Kwaliteit (geslachtssamenstelling, reproductie, individuen)
- Overleving van jongen
- Geografie van het territorium
- Turnover

Onderzoekstechnieken:

- Documenteren sporen en DNA-bemonstering
- Cameravallen
- Onderzoek aan gedode prooidieren

4

4

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Fase 2: bijeenkomst met betrokkenen

Doel is:

- Toelichting geven op aanpak
- Wensen horen van terreinbeheerders ten aanzien van:
 - Aanpak van het onderzoek
 - Wie doet onderzoek in hun gebied (eigen mensen vs vrijwilligers)
 - Vergunningen/berichtgeving rondom betreding gebied
 -

Nader te bepalen volgende bijeenkomst:

- Workshop specifiek voor de uitvoerende personen
- Uitgeven van de cameravallen
- Werkinstructie op papier en voorbeeld in het veld

5

5

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Fase 3: uitvoering actieve monitoring

Uitvoering monitoring in het veld

- Begeleiding vanuit Wolvenmeldpunt

Verwerking in besloten beeldbank Agouti.eu

- Begeleiding vanuit Wolvenmeldpunt
- Workshop Agouti in augustus
- Ondersteuning mogelijk vanuit Wolvenmeldpunt

Validatie, interpretatie en aanpassing aanpak

- Begeleiding vanuit Wolvenmeldpunt

6

6

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Doorlopend: communicatie

Persvoorlichting via Provincie en Wolvenmeldpunt

- Alleen bij incidenten waar nieuws niet kan wachten
- Provincie bepaald
- In samenspraak met terreinbeheerders

Kwartaal persvoorlichting vanuit IPO / BIJ12 / WENR / ZV

- Nieuwste info meldingen, DNA-uitslagen, status territoria

BINNENKORT: wolvenmeldingen van win.nl naar zv.nl

- WIN speelt geen rol in monitoring, is een platform
- wolveninederland.nl gaat beperken tot algemene informatie
- zv.nl verzorgt informatie monitoring

7

7

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Doorlopend: communicatie

Persvoorlichting via Provincie en Wolvenmeldpunt

- Alleen bij incidenten waar nieuws niet kan wachten
- Provincie bepaald
- In samenspraak met terreinbeheerders

Kwartaal persvoorlichting vanuit IPO / BIJ12 / WENR / ZV

- Nieuwste info meldingen, DNA-uitslagen, status territoria

BINNENKORT: wolvenmeldingen van win.nl naar zv.nl

- WIN speelt geen rol in monitoring, is een platform
- wolveninederland.nl gaat beperken tot algemene informatie
- zv.nl verzorgt informatie monitoring

8

8

 Jaarkalender

Late winter (febr./maart)
Spooronderzoek, loopsporen, dubbelsporen, uitwerpselen en oestrus bloed
→ focus op territoriumhouders, turnover (dus DNA!)
→ uitwerpselen verzamelen (voedsel onderzoek)

Lente (maart/april)
→ plaatsen van camera's (lange termijn) in kerngebied, indien bekend.
(doel: bewijs van voortplanting)

Zomer
Laag intensiteit cameraval onderzoek
→ focus op voortplanting ja/nee buiten kerngebied
→ uitwerpselen verzamelen (voedsel onderzoek)

Herfst
Hoog intensiteit cameraval onderzoek
→ focus op voortplanting / aantal jongen /
→ uitwerpselen verzamelen (voedsel onderzoek)

9

9

 Jaarkalender

Winter
Spooronderzoek en cameraval onderzoek
→ focus op omvang territorium /
→ influx van zwervers, binnen en buiten territoria (DNA)
→ uitwerpselen verzamelen (voedsel onderzoek)

Jaarrond
Prooidieren onderzoek wanneer zich dit voordoet

Natuurlijke begrazing en predatie 10

10

 Werkinstructie

Sporen
→ Sporen zijn vluchtig, daarom hebben ze enkel waarde wanneer ze gedocumenteerd worden volgens standaard regels. Bij alles; maten, foto's, uitwerpselen etc. wordt datum en plaats genoteerd.
→ Wolvenmeldpunt bepaalt wel/niet verzamelen van keutel (voor zowel het voedsel onderzoek met oude keutels, als verse keutels voor DNA)
→ DNA-kits verkrijgbaar via Wolvenmeldpunt
→ Keutels voor voedselonderzoek worden apart verzameld en bewaard. (Geen DNA-kits voor gebruiken)
→ Een duidelijk protocol met detail instructies wordt opgesteld, zodat iedereen op dezelfde, vergelijkbare manier documenteert.

11

11

 Werkinstructie

Cameraval
→ Plaats camera's zorgvuldig en met inzicht
→ Zekere waarnemingen bepalen het middelpunt van een cirkel
→ Vervolgens werk je vanaf de cirkel terug naar het middelpunt
→ Camera's per maand verplaatsen
→ Resultaten uploaden naar Agouti.eu
→ Wolvenmeldpunt ondersteunt bij verwerking en interpretatie

→ Instructies, aanwijzingen en praktische tips worden verstrekt.
→ Een eerste plaatsing kan op afspraak gedemonstreerd worden.

12

12

 Monitoringsaanpak Veluwe 2019

Wensen horen van terreinbeheerders ten aanzien van:

- Aanpak van het onderzoek
- Wie doet onderzoek in hun gebied (eigen mensen vs vrijwilligers)
- Vergunningen/berichtgeving rondom betreding gebied
-

13

13

 Nog vragen?

Glenn Lelieveld
Art 5.1 lid
glenn.lelieveld@zoogdiervereniging.nl
06-57613192

Art
Specialist roofdieren
info@studionwolverine.com
06-21572238

14

Z24-3409 - 12.pdf

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen

T

Valt buiten de reikwijdte van het verzoek